

Van de redactie

Het vierde en laatste nummer van de 2e jaargang van het Medede-
lingsblad heb je in handen en met goede moed beginnen wij aan
Jaargang 3 !

Wij hopen dat je ook in 1983 lid blijft van de Heemkring en
vragen je het lidmaatschapsbedrag van 150 fr. (gewone leden) te
willen vereffenen op rekening nr. 439-5083061-63 en dit met
bijgevoegd stortingsbulletin.

Teneinde de kosten van ons blad te kunnen dragen moeten wij
(nelaas) het lidmaatschap vernogen en daarenboven durven wij
beroep doen op een groter aantal steunende leden die wij een
bijdrage vragen van minimum 300 fr.

Het voorbije jaar hebben wij van de heropbouw van de Warandeka-
pel een erezaak gemaakt en volgend jaar willen wij vooral de
KANTNIJVERHEID in het Haaltortse benaderen.

Door het Davidsfonds en de Heemkring wordt een tentoonstelling
op touw gezet en bovendien zal onze kring een speciaal Kant-
nummer laten verschijnen.

Wie kan helpen met Mededelingen, Dokumenten, Waardevolle gege-
vens, enz... mag contact nemen met ons bestuurslid Gilbert Re-
dant.

En dit nog : tussen al de wensen voor 't nieuwe jaar, ook de onze.
't Ga je goed in 1983 !

Behoeftige en werkende klassen te Heldergem

Burgemeester en Schepenen van de gemeente Heldergem stuurden op 17 november 1848 volgende brief aan de heer Arrondissementscommissaris :

"De toestand der werkende en behoeftige klasse is op dit oogenblik bedroevend en als de situatie niet verbetert zal er tijdens de wintermaanden nog meer armoede geleden worden dan de vorige jaren.

Bij de landbouwers is er niet veel werk meer te verrichten en met spinnen en weven is er, niettegenstaande de grondstoffen goedkoop zijn, niet veel te verdienen. In onze gemeente zijn er geen fabrieken, noch andere werkplaatsen, maar de ambachtsmannen zoals metsers, timmerlieden, wagenmakers en smeden hebben nog werk en kunnen hun gezinnen van het nodige voorzien.

Er bestaat een kantschool in deze gemeente, die bestuurd wordt door de heer pastoor. Er zijn nog geen werkonderbrekingen geweest, maar door de omstandigheden en door de omwenteling in Frankrijk is de winst van de leerlingen zo gering geworden, dat velen onder hen verleden zomer de school verlaten hebben. Bijna alle thuiswerksters hebben hun bron van inkomen verloren.

Daar de winter voor de deur staat, hebben wij na overleg in de gemeenteraad besloten de school van de heer pastoor te steunen met geld of klederen en het nijverheidscomité opnieuw in te richten.

Tijdens de periode dat de typhus in deze gemeente op een verschrikkelijke wijze heeft gewoed, is het armgesticht dikwijls moeten tussen beide komen om de mensen te helpen. Daar deze instelling over geen financiële middelen meer beschikte was de gemeente genoodzaakt een subsidie te verlenen. Deze toelage bedroeg 780 fr. en werd bekomen door de verkoop van bomen.

Het gemeentebestuur en het armgesticht van Heldergem kunnen voor den aanstaanden winter, boven hun gewone uitgaven, financieel niets bijdragen ter verzachting der armoede en we vragen aan de Heer Gouverneur daarmede rekening te willen houden.

Wij zijn van oordeel dat de meest dringende maatregelen zo vlug mogelijk moeten genomen worden en dit vooraleer de behoeftigen opnieuw aan het bedelen gaan. Wij verkiezen dan ook van geen geldelijke toelagen meer uit te reiken, behalve dan aan degenen die er het slechtst aan toe zijn, maar integendeel de behoevenden door werken, kleren en slaapgelegenheid te laten verdienen. Wij hebben verleden winter ondervonden dat bedelingen van dien aard, zeer nuttig en voordelig waren."

BRON : Uitgaande brieven Heldergem R. De Troyer
R.A. Ronse

ooooooooooooooooooooooooooooooooooooo
o BEELDEN UIT MIJN KINDERJAREN o
ooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

7. HET VERVOER
*** *****

De auto was nog expliciet statussymbool, dus alleen voor rijke lui, dus zeldzaam. Op de steenweg een paar per dag was al ruim geteld. Als er zo'n lawaai (toen) in de verte opdaagde, vluchtte al wie niet "het gevaar beminde om er in te vergaan" naar veiliger oorden tegen de huisgevels. Een kwestie van "nog onvoldoende vertrouwd zijn met".

De motor starten moest nog met een zwengel (moeilijk en dikwijls herhaald) en de toeter was een soort trompetje met een gummiblaas.

Andere vehikels en veel talrijker waren : driewielkar, mallejan (oesj) om boomstammen te vervoeren), platte wagen, kruiwagen, (al of niet met hond bespannen), koets (open of gesloten), handkar, stootkar en bierwagen. Op een bierwagen werden de vaten in bedwang gehouden door twee evenwijdigliggende houten riggels. Om ze te verplaatsen gebruikte men tweemansjukken met haken.

Vaak werden te zware vrachten, onder gebrul en striemende zweepslagen, door een afgetobd paard de Hoogstraat opgesleurd. Onmenselijk, maar daaraan stoorde de voerman zich niet. En Dierenbescherming ? ach wat !

De fiets was het vervoermiddel bij uitstek. Zwaar, sober, maar oersterk en goed voor alle opdrachten. De vaste pioen en de verlengde achteras-vergemakkelijkten het bestijgen, vooral door oudere mensen.

Kinderen haalden het zadel van vaders tweewieler, bonden een zak in de plaats en daar gingen ze. Ofwel kregen ze het gedaan, zijdelings trappend, met één been door het raam. Pudieke vrouwen hielden hun rok zedig onder de knieën bij middel van een voetrok-elastiek.

Als lichtbron voor de fiets kende men alleen de carbuurlamp, zwak van straling, weliswaar, en regelmatig bij te vullen, naar anderzijds niet uitdovend bij stilstand.

Op secundaire wegen was er geen, op de hoofdweg slechts één fietspad, te smal voor tweerichtingsverkeer en bovendien gevaarlijk zijdelings afhellend. Buiten de dorpskom (aardeweg) werd het bij dooitijd een moddergeval.

Van dooitijd gesproken : als de dooi inviel en het opgevroren wegdek plots en op twee stroken onder zware druk van geladen karren kon komen te staan, werden aan de gevel van het gemeentehuis de "dooibarrelen" opgehangen. Twee platen met een grote D. Die verboden tot nader order vrachten zwaarder dan ? kilogram. Tegen de gladde wegen kregen de paarden pinvijzen onder de hoefijzers gezet.

Beton en asfalt zijn nu niet meer uit het wegenpatroon weg te denken. Toen waren ze nog niet eens toekomstmuziek, werd als verharding alleen aan kasseien gedacht. En dan nog uitsluitend voor de hoofd- en secundaire wegen. Moeft het daarbij gezegd dat ook gebouwen, omheiningen e.a. het zonder beton moesten stellen?

Afrondend weze gesteld dat "te voet" de meest gehuldigde wijze van "zich verplaatsen" was. Tegen een trip van enkele kilometers keek men niet op. Noodgedwongen, overigens, omdat openbaar vervoer nog onbestaande was. De autobusdienst ging immers pas van start rond 1925.

8. DE VOEDING

*** *****

De gedekte tafel was exponent van de nog lage levensstandaard. Brood en aardappelen golden ook toen reeds als basiselementen van de voeding. Ze waren het goedkoopst, dus in het bereik van de doorsneebeurs. Bruin brood (masteluinien) was doordeweekse, wit alleen zondagse kost.

Vele boeren - ook niet-boeren - baktten zelf hun brood in een houtoven. Voor de kinderen speciaal een ovenkoek of pol (een vuist groot), niet lekkerder dan een boterham maar... het was een ovenkoek en daarom zo gegeerd.

Wie zelf graan had gewonnen en had laten malen, trok met het gereedgemaakte beslag naar de bakker. Idem met de test voor de kermisvlaaien.

Hoefe- en melkerijboter werden al onder de extraatjes gerekend en de margarine was in trage maar achterdochtig bekeken opgang. Bleeft het smout, broodsmeersel nr. 1. In een dikke laag erop was het lang niet te versmaden (vooral met pellepatatten) maar het liet zich niet, gelijk boter, combineren met confituur of gelei, de kindersmaak bij uitstek. Ze verkozen dan maar "zonder smout".

In vele gezinnen kwam vlees (met uitzondering van spek en worst) niet dagelijks op het bord. De delicatessen van tegenwoordig waren nog onbestaande. De werkmán zwoer bij spek en eieren om zijn zware job een dag lang aan te kunnen.

Als een boer een varken had geslacht bedacht hij familie en vrienden met een "zende", een assortiment van allerlei soorten vlees en die overal zo welgekomen was. Want vers en ... gratis.

Ook vis stond regelmatig op het menu, haring in het bijzonder. De droge braadde men op de gloeiende kolen in de kachel om met brood of met "pellepatatten" te worden verorberd. De natte werd rauw gegeten. "Opleggen" in azijn en ajuin deden de moeders zelf.

In de snoepwinkel was de keuze beperkt, althans voor de kinderpottenmonnee. Muntbollen in alle maten en smaken, kalissehout en likstokken, maar daarmee was de kous af. Karamellen, chocola en pralines waren alweer extraatjes.

Op sommige gaden bakte moeder tabletten : bereide siroop in schijffjes op "klakpapier" uitgegoten en op een blauwe vloer gelegd om er te stollen. Een feest voor het jonge vokje. Anderen verkozen "muntebollen", gefabriceerd op de vensterbank.

Ijsroom als lekkernij was in volle opgang, echter slechts in één enkele kleur en smaak. Tarieven waren : 2 centiem voor een kladje ijs op een velletje "klakpapier", 5 centiem voor een hoorntje, 10 centiem voor een kleine galet, 25 centiem voor een grote galet of een hoorn (toeter) of een oester. Deze laatste nu zowat 10 frank.

Koffie werd gezet in een pot met tuit, en waarin een beurs hing voor de chicorei en de gemalen koffie (chicorei uitsluitend in poedervorm). geen filters, geen Melitazakjes. Hoe langer de beurs met het mengsel in het water bleef hangen, hoe straffer het brouwsel.

De moeders ontbeerden toen nog de hulp van keukengadgets. Soep werd met een vork op een vispaan doorgeduwd (geen teems, geen mixer), een citroen tussen handpalm en vingers uitgeperst, snijbonen met een mes versnipperd. Het brood werd eerst met het mes bekruist alvorens het (op de borst) aan te snijden.

En, wat ik er zo na vergat : zoetemelk-, botermelk-, gerste- of tatjespap waren wekelijkse kost. In arme gezinnen dagelijkse. Goedkoop, voedzaam en toch lekker voor niet-verwende smaken. Rijstebrij (rijstpap) kwam slechts uitzonderlijk op tafel, pudding (kroom) iets frequenter.

9. DE KLEDIJ ** *****

De mode was toen nog niet uitsluitend op "bevallen" en "opvallen" gericht. Wel op degelijkheid, praktisch gebruik en ... zedelijkheid. Vrouwen en meisjes (groot maar ook klein) droegen rokken resp. tot aan de voeten en tot ver onder de knieën. In de kerk een hoofddekseel dragen was, zoals reeds gezegd, voor het zwakke geslacht elfde gebod.

Voor de mannen was er de pet voor de weekse dagen. Zondag en plechtigheden oisten de bolhoed. 's Zomers werd de strohoed "à la M. Chevalier" bovengehaald, en niet alleen door de volwassenden. Traditioneel was het dragen van de bolhoed door jongens - plechtige communicanten. Het deed wat potsierlijk aan, maar niemand lachte erom. Evenmin om de grote zwarte strik in de plaats van een das.

Knapen droegen de broek tot onder de knieën, de kousen (met elastiek opgehouden) tot even erboven. Later werd de new-look in de kindermode : broek hoger en kousen (sportkousen) lager. Resultaat : blote knieën ("mettekensknien").

Schoenen mochten alleen 's zondags en bij uitzonderlijke gelegenheden. Hoge schoenen met haakjes, geen molières. Voor de rest regeerde de klomp bij jong en oud. Met of zonder lederen riempje.

In klompen waren de kousen erg onderhevig aan slijtage : "zokjes" dienden om ze ertegen te beschermen. Het mansvolk droeg korte kousen of sokken over schoenen en klompen.

In hogere kringen was het gebruik van slobkousen over de schoenen (getten) fel in de mode.

In de zomer gold het parool : blootvoets. Op de straat, op het veld, naar school, zelfs per fiets. De voetzolen waren er tegen gehard en het spaarde schoeisel uit.

Manshemden reikten bijna tot aan de knieën en hadden geen vaste boord. Hemd en boord in 2 verschillende kleuren mocht best.

Wat de opschik van de vrouwen betreft : wie zich waagde te schminken werd voor een slet, zoniët voor een hoer versloten.

Een pull (pullover) heette toen een "lijfrok", een gabardine een "demi-saison", een bloes een "jak".

Polshorloges kende men nog niet. Het mansvolk droeg een zakuurwerk aan een al dan niet gouden ketting in het vestzakje.

VERVOLGT.

Gilbert Kedant.

WITENSWAARDIGHEDEU

Op 24 december 1864 gaat de gemeenteraad, op voorstel van de Burgemeester over tot de plaatsing van de brandblusmiddelen in de gemeente Kerksken. Er wordt besloten ze te verdelen als volgt :

- 1° Ten wijk Boekent (bij A. Van Helkebeke) 10 hakkers van Nr. 31 tot 40 en eene ladder.
- 2° Ten wijk Bergstraat (bij de gebroeders Taleman) 10 hakkers van nr. 21 tot 30 en eene ladder.
- 3° Ten wijk Driehoek (bij Van den Brouck) 10 hakkers van nr. 11 tot 20 en een brandhaak.
- 4° Op de Dorpsplaats (bij Jean Meganck) 10 hakkers van nr. 1 tot 10 en een brandhaak.

P. Temmerman.

BRAND VAN DE KERK TE HAALTERT IN 1869
***** ** ** ***** ** ***** ** **

Velen onder ons kennen de voorstelling van de in 1869 afgebrande kerk. Het werd getekend door Rouain Lebeau en er staat volgende tekst op vermeld :

*"Puinen der kerk van Haaltert verwoest door het Hemelschouer, den 13 Februari (?) 1869.
Dit gebouw werd gesticht ten jare 1046 door het kapittel van St Martens kerk te Aelst.
Den Heere Justaaf van Meldert, Burgemeester der gemeente Haaltert ten blijke van achting opgedragen."*

Ondanks de inzet van de Aalsterse brandweermannen brandde onze mooie kerk volledig af. Toch ontvingen de brandweerlui een beloning, onder vorm van bronzen of zilveren medaille, dit volgens hun prestatie ! Eén van de spuiters, een zekere Teirlinck, vond de beloning eerder miniem (hij ontving brons), te meer dat door zijn spuitertalent de hoeve van Juffrouw Arents (nu Volkskring) gered werd van brandschade. Teirlinck schrijft naar Burgemeester Van Meldert en vraagt "zilver", vooral omdat dit kan helpen bij de sollicitatie van pompier in een andere stad. Teirlinck wil namelijk weg uit Aalst, waar het eerder moeilijk gaat met de uitbating van zijn winkeltje én, schrijft hij verder "et surtout que la ville est en ce moment séparée par esprit de parti".

Van Meldert steunt de aanvraag van de brandweerman en schrijft op 7/5/1869 aan de administratieraad van de verzekeringsmaatschappij :

"Onze kerk en de 55m hoge toren werden volledig verwoest door de hevige brand op 9/2/1869. De brand aangewakkerd door een stormachtige westenwind bedreigde eveneens de omliggende woningen en vooral de mooie hoeve van Juffrouw Arents die zich slechts op 15m van het kerkgebouw bevond. Indien de hoeve gevrijwaard bleef is dit te danken aan het Aalsters brandweerkorps dat ten plaatse bleef van 7u 's avonds tot na middernacht. Vooral brandweerman Teirlinck heeft enorm gewerkt. Hij verdient dan ook de zilveren medaille voor zijn moed."

Op 13/5 ontvangt Van Meldert positief antwoord en Teirlinck ontvangt de zo begeerde zilveren medaille én zijn ereditiploma.

(RAG Inv. 13- nr. 128)

Willy De Loose.

**_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*

WETENSWAARDIGHEDEN (2)

Op 1 maart 1864 is er te Helderger wijk OOM, omstreeks 11 uur 's avonds, brand uitgebroken en heeft de woningen en andere gebouwen vernield van Joannes Vermeiren, Bernard Van Houdenove en Seferien Van Den Driessche, allen landbouwers in deze gemeente.

De schade aan hunnen vernielde eigendommen beloopt voor den eersten 3 300 fr., voor den tweeden 8 000 fr. en voor den derden 2 000 frank.

De oorzaak van de ramp is onbekend, maar de brand is vermoedelijk ontstaan in de schouw.

K. De Troyer.

RECHTZAKEN UIT HET BEGIN VAN DE 17e EEUW

***** **

Onderzoek in de moord op Hans Eyserson, zoon Niclaes, van Denderhoutem, te Kerksken op zondag avond in september 1613, ter gelegenheid van de kermis.

Enkele jonge mannen van Haaltert en Kerksken zaten samen te drinken in de herberg van Gillis Baeten, toen een groep jonge mannen van Denderhoutem, die uit de herberg "In de vier heemskinderen" kwamen, met geweld op de vensters en de deur begonnen te slaan om binnen te zijn, roepend : "Haaltert-Kerxken compt uut!". Deze bleven evenwel binnen. Op dat moment kwam de stadhouder van Aelst, samen met zijn knechten voorbij. Eén van de knechten stak de voornoemde Hans "met een bloote stockarde ofte rapier" in de rug. Hierbij verloor hij de schede, maar had een hoed in de plaats, waarvoor hij een ander schede of rapier zou kunnen kopen.

Op 5 juli 1618 sloeg Jan Seghers Jan de Bolle dood. Tussen beide families kwam het voor de hoogbaljuw van de Schijvink te Haaltert tot een vergelijk, waarbij Jan Seghers beloofde de protestkosten te betalen, met verzoek om genade, daar hij een "arm aerbeyder" was, die zonder enig bezit zijn vrouw en kinderen moest onderhouden.

Jozef De Brouwer.

OP ZOEK NAAR DE OORSPRONG ERVAN
** **** **** ** ***** *****

We vermoeden dat geschiedenis voor velen onder de lezers - zoals dat vroeger voor onszelf ook het geval was - een saaie stof is, die ver van hen afstaat. Oorlogen, verdragen, opstanden, intriges, huwelijken en de aan dit alles verbonden data, namen van plaatsen, mensen, gebeurtenissen, volgen elkaar dermate op, dat we het nauwelijks in onze geest kunnen opnemen - laat staan enigszins memoriseren. Men moet hiervoor een speciaal goed ontwikkeld stukje grijze hersenstof - op de juiste plaats - in de hersenpan dragen. Dat hebben wij nu juist altijd zo ontzettend gemist. Wanneer het echter gaat om het stukje grond waar wij zelf op leven, plaatsen die wij goed kennen, mensen die daar eventueel leefden - wordt dat plots anders. Dat is de geschiedenis van ons heen.

De gegevens uit de algemene geschiedenis, die ons dienstig kunnen zijn, liggen her en der verspreid. Soms ontbreekt een naam, een datum, dan weer stuit men op tegenstrijdigheden waardoor men voor een tijd vastloopt. Er moeten dus verschillende bronnen geraadpleegd worden waarover men niet altijd kan beschikken. Daarnaast moet men zoeken - buiten de gewone standaardgeschiedenis - in werken die meer in detail zijn en anekdotes geven. Als het kan, wanneer tijd en afstand geen obstakels zijn - en dat zijn ze - moet men in archieven snuisteren. Dit laatste is uiteraard het meest onbetreden en dus het moeilijkste terrein. Daarbij komen de eigen beperktheden - we zijn geen specialisten. Het toeval moet een handje helpen, men moet wat geluk hebben, een beetje ruiken waar het zou kunnen vandaan komen en dan steeds weer opnieuw de verzamelde gegevens bevragen. Zo raakt men moeizaam verder op het spoor - om naar de terminologie terug te keren waarmee we van start gingen - niet wetend of we ter bestemming zullen komen. Zo zijn we vorige maal verstrikt geraakt, in het kluwen dat we pogen te ontwarren. We plaatsen de gekende gegevens nog eens in het gelid.

- Jan III hertog van Brabant gehuwd met Isabella van Veen, overleed in 1355, had geen mannelijke erfopvolger, wel drie dochters.

- 1) Johanna, de oudste, geb. 24 juni 1322 - overl. 1304, erfde het uitgestrekte hertogdom van Brabant, dat ook Limburg omvatte, de enclave Mechelen, de mark Antwerpen, de streek van Bergen op Zoom, en Breda in 1355.
- 2) Margaretha, gehuwd met Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen.
- 3) Maria, gehuwd met Reinoud III, hertog van Gelre (Gelder) - huwelijk dat kinderloos bleef.

- Johanna trad voor de eerste maal in het huwelijk met Willem IV graaf van Holland, Zeeland en Henegouwen, overleden 1345. Ook dit huwelijk bleef kinderloos.

Nu komt het - de data zijn zeer belangrijk !

- Volgens baron Isidoor de Stein d' Altenstein, huwde Godfried van der Dilft, Johanna van Veen van Brabant, (dus wel de hertogin) in 1343-1344.

Op een jaar na, weet de baron na het dus niet zo precies. Dit komt meer voor in de geschiedenis, het juiste jaartal ontbreekt soms, zodat men het wel eens moet afleiden uit één of ander gebeuren dat er verband mee houdt, en waarvan het jaartal wel, of ongeveer, gekend is. Godfried en Johanna zouden zes kinderen hebben gehad. Indien de eerste echtgenoot van Johanna stierf in 1345, zou het huwelijk met Godfried in 1344 niet hebben gekund. Neemt men aan dat er wegens de onzekerheid, een verschil mogelijk is van een jaartje meer - vooral dat net jaar soms op verschillende wijzen berekend werd - dan heeft het wel gekund. Behalve in het geciteerd werk, vonden wij zelf tot nog toe dit huwelijk nergens anders vermeld.

- In de gestandaardiseerde geschiedenis echter, wordt als tweede echtgenoot steeds Wenceslas van Luxemburg genoemd. Een jaartal bij dit huwelijk vonden we aanvankelijk niet, wel het volgende : Johanna en Wenzel kregen hun gekende "Blijde Inkomst" in Brabant, 1356, slechts nadat ze nieuwe en veelomvattende landprivileges hadden moeten toestaan. Hieruit besloten we, dat het huwelijk ook in die periode plaatsvond. Een verschil van 11 jaar met de overlijdensdatum van haar eerste echtgenoot.

In die tijdspanne zou een ander huwelijk mogelijk geweest zijn, dat om één of andere reden in de gestandaardiseerde geschiedenis werd doodgezwegen. Achteraf vonden we - in de Winkler Prins, encyclopedie van Vlaanderen, deel 2, blz. 36 - wel een jaartal voor dit huwelijk, namelijk 1347. Indien dit laatste juist is, dan is een tussentijdse Godfried met zes kinderen niet mogelijk geweest. Waar of bij wie schuilt de vergissing ? Daarenboven vinden we betreffende dit huwelijk niets terug in een paar werken die zich niet beperken tot de gewone informatie, of het normaal leerpakket van studerenden, en veel meer details en anekdotes geven, o.a. Anthoni Tuchman - die in "A distant Mirror" verschenen onder de Nederlandse titel "De Waanzinnige 14e eeuw" - een onthullend en verbijsterend tijdsbeeld oproept, gebruikt het niet als een getuigenis van wat toen allemaal kon. Wat zeggen we ... kon ?

- Lodewijk van Male betwistte in naam van zijn echtgenote, de erfregeling van zijn overleden schoonvader, en viel tot tweemaal toe met succes Brabant binnen. Bij de -Vrede van Ath 1357 - die een eind maakte aan die successieoorlog, bekwam Lodewijk voor zichzelf de enclave Mechelen, voor zijn echtgenote de heerlijkheid Antwerpen, benevens het recht de hertogelijke titel van Brabant, aan hun eigen titel toe te voegen. Dit alles uit vrees dat Brabant in Luxemburgse handen zou komen.
- Godfried van der Dilft, ridder, werd heer van Borgvliet (dat deel uitmaakte van Bergen op Zoom) door gift van Lodewijk

van Vlaanderen en van Margaretha, hertogin van Brabant, op 5 mei 1358.

Dit is duidelijk na het beëindigen van de erfenisoorlog. Daar Bergen op Zoom te voren Brabants grondgebied was, kunnen we hieruit slechts besluiten dat Johanna en Wenzel ook dit hebben moeten afstaan bij de vrede van Ath in 1357.

- Godfried was sinds 1353 baljuw en markgraaf van Antwerpen. Aan wie hij die gunst te danken heeft, weten we niet. Het ligt in de periode na het overlijden van Johannas eerste echtgenoot (1345) en de Blijde Inkomst (1356). Daar liggen de draden van het kluwen losgetornd, maar de juiste breidraad kwam nog niet vrij.

BEDENKING

Toch moet baron d'Altenstein zich gebaseerd hebben op een ergens bestaand gegeven, dat hij er een hele stamboom durfde aan op te hangen van een geslacht dat tot de adel bleef behoren, voorname ambten bekleedde, juist in Vlaanderen en in Brabant, nog lang nadat het gebeente van Godfried, Johanna en Wenzel, margaretha en Lodewijk, door de wormen, tot op het bot was schoongelikt.

Revu. De Waeyeneer-Temmenan

HET KERKHOF VAN KERKSKEN . . . TE HAALERT
*** ***** ** ***** ** *****

Het gemeentebestuur heeft in 1862 dus een welbepaald plan uitgewerkt voor de aanleg van een nieuw kerkhof. Het komt naast de tuin van de pastorie, op een gedeelte van de huidige boomgaard van wijlen Omer Coppens, waar het voormalige pastorijsstraatje op uitliep. De begraafplaats zal 800 m² groot worden en de kosten voor aankoop van grond en verdere uitrusting zijn op 1 120 fr. geraamd. Staat en Provincie worden verzocht voor 1/3 tussen te komen, zodat de uitgave voor de gemeente 373 fr. zou belopen.

De keuze van het gemeentebestuur valt echter allesbehalve in de smaak van pastoor van Hoeymissen : een begraafplaats naast zijn tuin. Hij zal dan ook niets onverlet laten om de plannen van het gemeentebestuur te dwarsbomen.

We mogen dan ook met quasi zekerheid aannemen, dat hij de steller is van het verzoekschrift dat door de Kerkfabriek aan de Bestendige Deputatie wordt gericht en waarover de Gemeenteraad op 9 juli 1862 dient te beraadslagen. In het verslag van die zitting lezen we : 'Overwogen het rekwest van den Kerkfabriekraad aan de Bestendige Deputatie dd 27 mei, waarbij gewaegd wordt dat een nieuw kerkhof moge gemaakt worden op den grond van het af te breken schoolhuis. Gemerkt dat wij betrekkelijk het afbreken en opbouwen eener nieuwe school noch bemagtiging, noch toestemming op de gevraagde subsidiën bekomen hebben, is het onmogelijk van afstand te doen van dezelfde grond.

Overwogen de noodzakelijkheid van een nieuw kerkhof daer te stellen waertoe wij den vereischten grond bij voorwaarde hebben aangekocht en hiertoe de noodige subsidiën hebben aangevraagd bij onze deliberatie aan den provintialen raed dd° 7 mei 1862.

BESLUIT. De gemeenteraad stemt toe bijaldien zij eenen anderen bekwamen grond tot het daerstellen van een schoollokael kunnen aankopen en hiertoe de noodzakelijke verhooging van onkosten van wege de provincie en den Staet elk voor een derde kunnen bekomen, van in dit geval den grond van het oude schoollokael in verruiling van anderen grond te willen afstaen, dit alles onder nadere goedkeuring der Bestendige Deputatie des Provintialen Raeds.'

De kerkfabriek is dus de gemeenteraad voorbijgelopen en heeft zich rechtstreeks tot de Bestendige Deputatie gewend met een verzoek om het kerkhof aan te leggen op de plaats, waar men zinnens zou zijn het oude schoolhuis af te breken.

Dit schoolhuis stond op het Dorp rechts van de kerk naast de garage van wijlen A. De Leenheer - huidige eigendom P. Van Melckebeke. Volgens de kadastrale gegevens was het 1 a. groot. Daarnaast echter lag een tuin van 7a10ca (gedeeltelijk huidige eigendom van wijlen Coppens Omer) eveneens eigendom van de gemeente. Men heeft dus duidelijk mede deze tuin op het oog, wanneer men in het rekwest spreekt van het "schoolhuis".

De gemeenteraad zegt, onder verwijzing naar het besluit van 7 mei 1862, dat er absoluut nog geen plannen bestaan om dit schoolhuis af te breken en dat er al een aankoop is gebeurd van grond voor het nieuwe kerkhof, weliswaar onder voorwaarde van goedkeu-

ring door de Hogere Overheid en het bekomen van de aangevraagde te-
gemoetkomingen in de onkosten. Nochtans wordt aan de Kerkfabriek
een mogelijkheid gegeven om eventueel de grond van het schoollo-
kaal te ruilen met andere grond, die dan wel door die Kerkfabriek
moet gevonden worden. Dit schijnt blijkbaar zo onmogelijk en on-
waarschijnlijk te verwoezenlijken, dat het een beetje ironisch
gaat klinken in het raadsbesluit.

De kerkfabriek (lees pastoor Van Hoeymissen) neemt echter geen
genoegen met de beslissing van de gemeenteraad en moet zich op
17 december 1862 opnieuw in een schrijven tot het gemeentebestuur
gericht hebben.

Dit schrijven werd op 19 december 1862 overgemaakt aan den Arron-
dissementscommissaris te Aalst, samen met een afschrift van het
raadsbesluit van 7 mei 1862 terzake.

De gemeente "acht het zich tot plicht deze aanmerkingen tot die
brief (van de Kerkfabriek) te doen".

De gemeente ontkent niet dat de Kerkfabriek reeds enige tijd heeft
aangedrongen bij de gemeenteraad om een beslissing te nemen aan-
gaande een nieuw kerkhof en vervolgt als volgt : "Doch wat kon-
den we doen. Geen geld en de geschikte grond kunnen vinden, ten-
zij door ontvreemdingen wat groote kosten en andere moeilijkheden
zou veroorzaken. Men spreekt in gemelde brief van den hof van het
oud schoollokaal ook van de goedkeuring van de conducteur etc.
Zoolang gemeentebestuur geen magtiging noch de noodige bijlagen
heeft bekomen om een nieuwe school te bouwen, acht het zich onbe-
voegd om van dien grond af te staan voor een nieuw kerkhof, des
te meer dat die grond bijna te midden des dorps ligt, waartegen
het gouvernement zich stevig verzet. Dat er 2 percelen grond te
midden van de gemeente te koop zijn, kan waar zijn, doch voor het
eene zou men moeten aankopen tot 90 fr. per are. Deze partij zou
omtrent 5 maal de noodige grootte hebben tot een kerkhof en is
nog omtrent voor de helft bij togtrecht in bezit eener weduwe.

In de raad is hierover gesproken doch daar de zaak moeilijkheden
medebrengt, heeft men dit plan laten varen. Wat de andere partij
(land) aangaat, bestaan welligt ook zwaarigheden.

Men spreekt hier ook van den luister der gemeente. Wij gelooven
dat men zich mag bevredigen over hetgene men onontbeerlijk be-
schouwt. Men zegt ook dat bij ons voorgesteld plan ontvreem-
dingen bestaan die niet wettig zijn dan in geval van 't gemeene
best (algemeen nut). Wij denken niet dat hier ontvreemding
d'office zou moeten bestaan, in alle geval dit zou maar voor
enige centiaren zijn, terwijl men voor het verbreedten van den
voetweg van den eenen kant, slechts een weinig grond van de pas-
torij (gemeentegrond) zou moeten nemen welke voor den desservant
(pastoor) van geen of weinig belang is.

Aldus heeft de raad zich bepaalt eenen grond voorwaardelijk aan
te koopen bij Wwe. Coppens en confirmeert zijne beraadslaging
gevoegd bij onzen brief van 17 mei n° 206.

Het Kerkbestuur zegt, dat op dezen grond de goot eens kelders
van de pastorie uitwatert en aan eenen modderpeel zou gelijken.
Kunnen zulks niet annemen want de eigenaar van de grond zou dit
niet gedoogen. De grond is van een middelklas van droogte al-

waar wij niet twijfelen de stoffelijke overblijfsels des menschen er ten vereischten tijd zouden verteeren. Voor wat het oude kerkhof betreft antwoorden wij dat de onbetaalijkheden meer aan zorgeloosheid des kerkbestuurs dan wel van het gemeentebestuur afhangen. Het kerkhof is beloken met eenen muur, de ingangen zijn gesloten geweest door eene ijzeren hek. Door wiens zorgeloosheid zijn de hekken weggeraakt? Is het wellicht de oorzaak niet geweest van degenen die pycinen op het kerkhof geplaatst hebben die niet opgepast noch gekuist worden. Dan het gemeentebestuur houdt zich aan de bovengemelde beraedslaging verklarende dat de nood zeer dringend is met verlangen dat de bevoegde overheid in onze gedane vraag onverwijld wil toestemmen."

De tegenstelling Gemeentebestuur-Kerkfabriek in deze aangelegenheid wordt langsom sterker en duidelijker. Het is klaar, dat er beschuldigingen zijn geuit aan het adres der gemeente, dat er besluiteloosheid wordt verweten en zelfs kwaadwilligheid. De gemeente maakt op haar beurt insinuaties op bepaalde toestanden die door de kerkfabriek zouden in het leven geroepen zijn. (pycinen op het kerkhof, verdwijnen van afsluithek).

Wij mogen toch wel besluiten, dat het gemeentebestuur sedert jaren het probleem van de begraafplaats schijnt te kennen en nooit op ernstige wijze de zaak heeft aangepakt. Men smeekt alleen maar steeds om geld vanwege de Hogere Overheid en om hulp, zonder blijkbaar zelf initiatief te nemen. En éénmaal er nu een standpunt is ingenomen wil men daarvan zeker - en vooral niet onder druk van de pastoor - niet meer afzien.

Inmiddels is het juli 1863 geworden en is er aan de gemeente bij K.B. van 3 juli 1863 door het Departement van Binnenlandse Zaken een toelage toegestaan voor het nieuwe kerkhof. Ook vanwege de Bestendige Deputatie is een geldelijke tussenkomst beloofd. Bedragen worden echter niet vermeld.

Het gemeentebestuur gaat over tot een openbaar onderzoek naar bezwaren omtrent de aanleg van een weg van 3m breed als toegangsweg tot het ontworpen nieuwe kerkhof. Dit onderzoek wordt gehouden op 24 en 31 augustus 1863 ten gemeentehuiuze.

Het is schepen Francois Coppens (zoon Nicasius) die het onderzoek voorziet. Hij vervangt burgemeester L.A. Hendrickx, die in oktober 1862 ontslag heeft genomen. Bij afwezigheid van schepen Taelleman, laat schepen Coppens zich bijstaan door twee raadsleden B. Van den Brouck en Callebaut.

Op maandag 24 augustus 1863 worden geen bezwaren ingediend. Drie dagen later heeft pastoor Van Hoeymissen "een briefken" toegezonden om uit al zijn macht te protesteren tegen het verbreken van vermelde voetweg (Pastorijstraatje dat op 3m breedte moet gebracht worden) en de aanleg van het kerkhof. De argumenten en hun weerlegging worden uiteengezet in een schrijven van het gemeentebestuur aan de Arrondissementscommissaris en genummerd 339.

- 1° omdat de put zijner pomp er maar 25 m van verwijderd is als-
 wanneer de afstand 50 m moet zijn.
 Het oud kerkhof (rond de kerk) is op omtrent 25 m van gemelde
 put en de hof van het schoollokaal, dat hij hiertoe zou wil-
 len gebruiken, kan er maar van 15 tot 20 m van verwijderd
 zijn.
- 2° dat de grond een "moorpoel" is waer de lichamen in het wa-
 ter niet zouden verteren en onbegankelijk in de winter.
 Deze uitdrukkingen zijn ver overdreven. Het is de droogste
 grond niet, maar op verre na ook niet de natste. Hij kan
 met weinig onkost gedraineerd worden en is ten oosten der
 gemeente gelegen en den gehele dag door de zon beschenen.
- 3° hij zegt, dat het pastoreel huis aan de kerk behoorten dat
 hij daarom niet kan toestaan dien grond af te staan die voor-
 af zou moeten onteigend worden en betaald en waarvan hij al-
 leen in gebruik is gesteld.
 Wij denken dat die gronden nog aan de gemeente behoren met
 al derzelfde onroerende afhankelijkheden.
 Wij kunnen uit zijn woorden niet anders verstaan dan dat hij
 over den eigendom der pastorij het volle beheer zou hebben
 zonder er eigenaar van te zijn.

Nopens de klachten hebben wij in het procesverbaal geen melding
 kunnen maken omdat deze ons slechts toegekomen zijn drie dagen
 na dat hetzelfde gesloten was. Wij laten hier onze beoordeling
 volgen. Wat raadslid Wellekens ons heeft gezegd : dat de des-
 servant hem over enige jaren gevraagd heeft om het perceel land
 aan te kopen, aangeduid op hierbijgevoegd plan onder nr...
 (geen aanduiding) tot het aanleggen van een nieuw kerkhof. De-
 ze grond paalt aan deze van het nieuw kerkhof (loes ontworpen)
 en ligt zodanig besloten dat schier zon of wind denzelven kun-
 nen bereiken.

Deze grond is onder alle opzichten veel slechter. Dien was voor
 hem goed en deze is volgens zijn uitdrukking een modderpoel.
 Bij beraadslaging van de gemeenteraad zal er over de 12 tronken
 en het verplanten van de haag waarover hij spreekt gehandeld
 worden.

In zijn alinea 2 van artikel 3 zegt hij, waarom men een grond
 verkiest bestaande uit kleem en potaarde, welke mr. de conduc-
 teur een moorpoel noemt, ook zegt hij omdat schepen Coppens
 dit duur zou kunnen verkopen en aldus zonder onkost een uitweg
 naar zijn landgoed zou bekomen.

Waar de kleem in deze landstreek hoogst ligt zijn doorgaans de
 droogste landen. Potaarde is een onwaarheid waer niets van
 bestaat. Welke benaming er door Mr. de Conducteur aan gegeven
 is weten wij niet, wij zien alleenlijk dat Mr. de Conducteur
 dien grond heeft goed gevonden, voor wat de prijs betreft is
 door den gemeenteraad aangenomen als niet overdreven zijnde.
 Schepen Coppens heeft dezen grond namens zijne moeder angebo-
 den. Was er een anderen te vinden dat men die dan zou nemen. Dit
 aanbod deed hij om den gemeenteraad vrij te stellen van de hae-
 telijke aantijgingen welke nopens den slechten toestand en
 gebrek aan grond van het oud kerkhof van op den predikstoel zoo
 dikwijls tegen hen werden uitgeroepen.

Voor wat den uitweg van Coppens naar zijn eigenendom betreft, is wederom eene aentijging waardoor hij wil doen zien dat Coppens deze vergunning meer uit eigen intrest dan uit nut voor de gemeente zou gedaan hebben.

Vijftien meters verder voor den uitweg van het nieuw kerkhof te maken, heeft Coppens zich eenen eigen uitweg aengekocht alwaer hij tot zijn eigenendom toegang heeft tot omtrent 2 hectaren. Vinden al deze reclamatiën ongegrond. Doch daer wij niet genoegzaam ingeligt zijn aengaande den afstand zijner poep alsook of de pastorij eenen gemeentegrond is of niet, welke wellicht eene der oudste pastorijen der omstreek is, zouden wij deswegens van de bevoegde overheid willen kennis ontvangen wat ons deswegens te doen staet.

Op 17 oktober 1863 stuurt het gemeentebestuur aan de Arrondissementscommissaris de stukken met betrekking tot het nieuw kerkhof en de aanleg van de toegangsweg - verbreden van voetweg nr. 79.

In april 1864 werd er inmiddels een nieuwe burgemeester benoemd : Benedictus Van den Brouck. Van den Brouck was zeker pastoor en kerk genegen geweest. Hij had enkele jaren voordien de grootste gift gegeven voor de nieuwe kerkklokken : 15 fr. Zijn echtgenote was dan ook meter geweest van de grootste klok. Maar Van den Brouck was rijk geworden als fabrikant, was na het overlijden van zijn vrouw hertrouwd met iemand van Haaltert en had zich in de politiek gestort. Hij is burgemeester geworden "door met de liberalen kennis te maken" schrijft pastoor Van Hoeymissen. Voor de pastoor schijnt er vanwege deze nieuwe burgervader dus ook al niet zoveel te verwachten.

In het verslag van de gemeenteraadszitting van 17 mei 1864 lezen wij, dat Staat en Provincie "eene gelijke som van 373 fr. " toegestaan hebben voor aanleg van het nieuwe kerkhof. De Raad vraagt dan ook machtiging aan de Hogere Overheid om :

- de koopakte met de weduwe Coppens te mogen afsluiten ;
- de nodige grond te mogen aankopen van sieur Wellockens voor verbreding van de voetweg ;
- de tronken te mogen verkopen uit de haag van de pastorietuin, "doornhaag", die zal moeten verplaatst worden eveneens voor verbreding van de voetweg ;
- alle andere werken te mogen uitvoeren tot het maken van het kerkhof, alsmede deze werken onder regie van het gemeentebestuur te mogen uitvoeren.

Blijkbaar was het dossier administratief niet volledig in orde, want een nieuw onderzoek naar bezwaren wordt ingesteld op de derde zondag van juli 1864 "opzigtelijk den koop aen te gaen tusschen het gemeentebestuur en juffrouw weduwe Coppens over den benodigden grond tot maken van een nieuw kerkhof". Opnieuw moeten bezwaren zijn ingediend door de kerkfabriek, want het gemeentebestuur wijst ze van de hand met de bemerking, dat het duidelijk is dat de reklamaties geen ander doel hebben dan de school te verplaatsen. Wat erger is, er wordt gezegd,

dat er "bovendien op de protestakte handtekeningen staan, die niet als eigenhandig kunnen aanzien worden en aan welke onechtheid wij bijna niet twijfelen.

In het correspondentieregister van de gemeente is er een leemte van 1864 tot 1874, zodat we er geen inlichtingen over het verder verloop van de zaak meer kunnen vernemen. Uit de besluiten van de gemeenteraad echter valt te constateren, dat geen enkel woord meer wordt gesproken over gans het projekt en dat er in 1866 een gans nieuw voorstel op tafel komt. Daarover meer in een volgende bijdrage.

P. Temmerman

BRONNEN : Register beraadslagingen gemeenteraad R.A. Gent
Liber memorialis St Martinusparochie Kerksken
Correspondentieregister B gemeente Kerksken RA Gent
Kadastraal plan Popp Kerksken en bijhorende
"Matrice cadastrale".

SCHILDERS VAN BIJ ONS

Bij het raadplegen van : "Dictionnaire critique et documentaire des Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs et Graveurs", van E. Benezit, vonden we het volgende :

Smissen (Dominicus van der), schilder van portretten, landschappen en stillevenen, geboren in Altona de 28e april 1704, overleden in de zelfde stad de 6e jan. 1760. (Duitse Sch.)
Leerling van Balthasar Denner, werkte in Altona, in Hamburg, in Londen, in Brunswijk en Dresden.

Musea : -Berlijn (Kaiser Friedrich museum) : Portret
-Brunswijk : Portret van de schilder. Vrouwenbuste.
-Hamburg (Kunsthalle) : De Senator en dichter Brockes, Stilleven, Friedrich Hagedorn, Portret van de Schilder, Burgemeester Widow, Mevrouw Widow, Portret v.e. kapitein.
-Kiel : De senator Brocke.

Smissen (Jacob van der), portret- en landschapsschilder, geboren in Altona de 23 dec. 1735, overleden in de zelfde stad de 19 mei 1813 (Duitse Sch.) Zoon en leerling van Dominicus v.d. Smissen.

Smissen (Cornelis van der), schilder, werkte in Amsterdam van 1632 tot 1635 (Holl. Sch.)

Onlangs hadden wij de gelegenheid een prachtig antiek boek te bewonderen : 50cm op 38 cm., stijve kft met leder en gouden opdruk. Het bevat een familiegeschiedenis, een stamboom van vóór 1500 en een geslachtsregister vanaf 1580. Deze twee worden verbonden met het familiewapen.

De inhoud : In 1745 voleindigde Gijsbert van der Smessen, zoon Hendr. in Altona aan de Elbe zijn familiegeschiedenis in 9 exemplaren bestemd voor de 9 stamhoofden Van der Smessen. Dit was het exemplaar bestemd voor Nicolaas van der Smessen, zoon Jacob, zoon Jaques. De schrijver vertelt hoe zijn betovergrootvader, ook Gijsbert Van der Smessen, de stamvader van de familie in 1580 gevlucht is uit Vlaanderen en Brabant tijdens de Reformatie naar Goch en zo naar Haarlem met achterlating van have en goed. Zijn zoon vlucht verder naar Glückstadt en Altona aan de Elbe. Verder naar Dantzig, ... Onder de afstammelingen komen Dominicus en Jacob van der Smessen.

Stamboom van Dominicus van der Smissen :

A. Gijsbrecht Van der Smissen, stamvader, in 1580 gekomen uit Vlaanderen of Brabant, vlugtende geweest met achterlating van Haave en Goede. Zijn zoon :

BI. Daniel van der Smissen ; gebooren in Goch A° 1583, trouwt 7 jan. 1618 met Jaqueline Marten (°1594), samen gevlugt naar Fredrichstadt in 't Haartogdom Holstein, daar is Daniel gestorven in 1629. De vrouw is verder gevlugt met haar drie kinderen naar Gelijkst aan de Elbe (Glückstadt), daar is zij gestorven op 10 juli 1643.

Zoon hiervan was :

C2. Gijsbert van der Smissen,
geb. : A° 1620 8 april; gest. A° 1685 22 jan.
getr. A° 1644 18 sept. met Cathaline Henderiks. Zoon hiervan :

- D4. Daniel van der Smissen,
geb. A° 1646 9 febr. in Glückstadt,
gest. A° 1701 12 mey in Costelleack bij Hamt,
getr. met Zeentje Melkers Zoon hiervan was :
- E6. Henrich van der Smissen,
geb. A° 1677 20 juni, gest. A° 1726 9 april,
getr. 1703 4 febr. met Margrete Kepping.
Zoon hiervan was :
- F1. Dominicus van der Smissen,
geb. A° 1704 28 april, gest. A° 1760 6 jan.
tr. met Catharina Denner (°1693, 6 oct.) Hiervan 1 zoon :
- G1. Jacobus van der Smissen, geb. A° 1736.

Dit boek is een bewijs dat er na 165 jaar (van 1580 tot 1745) nog altijd een vlaamssprekende gemeenschap bestond in Altona. Deze stam is nooit teruggekeerd maar verder verhuisd tot Dantzig... Ze is voor ons van geen genealogisch belang, wel voor Dominicus, hij was leerling van Denner, zijn schoonvader. De schilder Cornelis van der Smissen is waarschijnlijk eveneens afkomstig uit onze streken, maar van een andere stam die in Nederland gebleven is. Sommige stammen zijn teruggekeerd.

Om zich een tijdsbeeld te vormen, raadplege men :

- H. Vangassen, "De honger in Ninove" in het "Land van Aalst".
- Dr. J. Briels, "De zuidnederlandse immigratie 1572-1630"
"Vlaamse schilders in het Noorden"
"Zuidnederlandse boekdrukkers in het Noorden"

De bevolking in onze streken week uit in drommen naar het noorden wegens armoede, oorlog en onderdrukking. Het waren meestal de ontwikkelden en begoeden, zodat de rol der zuiderlingen in het noorden op alle gebied belangwekkend is.

Tussen 1572 en 1630 bestond de ganse bevolking van Nederland op een oogenblik voor 1/10 uit inwijkelingen. In sommige steden waren er echte nederzettingen. Zo bestond de bevolking van Amsterdam voor 33,4 %, Rotterdam voor 40,1 %, Haarlem voor 51 % en Leiden tot 67 % uit zuidnederlanders.

Uit onze streken was er ook een uitwijking naar Engeland.

Tevens bracht dit een grote verarming mee in onze gebieden. De bevolking daalde hier over 't algemeen tot op 1/3 en minder. De besmettelijke ziekten, vooral de pest, speelden hier ook een belangrijke rol.

In Denderhoutem daalde het aantal inwoners tot 1/6, nl. van 1385 tot 1695 van 1550 inwoners tot 275 inwoners.

In Meldergem van 330 inwoners tot 83.

Ganse families zijn hier verdwenen. In Denderhoutem vindt men in 1570 volgens de Kohieren van de Kie penning, 14 naamdragers Van der Smessen, waarvan verschillende zeer begoed : Jan van der Smessen, Daniel, Margriet, Gijsbert van der Smessen, e.a...

Vanaf 1590 zijn er volgens de parochieregisters geen meer.

Het loont de moeite de geschiedenis van dit tijdperk verder uit te diepen.

' Vaert wel, wij comen nemmer weder" A° 1580

R. Lievens.
